

Є. В. Джиджора,

д-р філол. наук, доц.,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

професор кафедри української літератури та компаративістики,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3221-4866>

ІМПЛІКАТИВНА АРГУМЕНТАЦІЯ В ПРОМОВАХ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНЬСЬКОГО

Стаття присвячена імплікативній аргументації в політичній риториці Президента України В. Зеленського. Метою публікації є виявлення видів імплікативної аргументації у виступах українського Президента. Об'єктом вивчення виступають міжнародні та внутрішні відеозвернення В. Зеленського упродовж перших місяців повномасштабного російського вторгнення в 2022 році. А предметом — види імплікативних суджень в аргументаційній частині виступу. Імплікація представляє собою логічну операцію утворення складного умовного судження внаслідок поєднання двох простих висловлювань, де одне виступає причиною, а друге — наслідком. Традиційна логічна схема імплікативного судження — «якщо..., то...». У ході дослідження виявлено два різновиди причинно-наслідкових суджень в риториці В. Зеленського. У своїй аргументації український Президент застосовує умовно-стверджувальну та умовно-заперечну імплікацію. Умовно-стверджувальна імплікація може бути побудована за традиційною логічною схемою «якщо..., то...». Однак в деяких випадках Президент трансформує її в ситуативні варіанти: «що швидше..., то швидше...», «що довше..., то більше...», «що швидше..., то краще...», «що раніше..., то вигідніше...». Теж саме спостерігається і з умовно-заперечною імплікацією. Традиційна амбівалентна схема «якщо не..., то...» / «якщо..., то не...» у В. Зеленського може трансформуватися в «краще зараз..., ніж потім...», «якби..., то не...». Характерно, що в деяких промовах Президента Зеленського умовно-стверджувальна імплікація поєднується з умовно-заперечною. Це свідчить про використання оратором широкого діапазону імплікативних способів побудови риторичної аргументації.

Ключові слова: імплікація, судження, логіка, аргументація, риторика, промови, Володимир Зеленський.

IMPLICATIVE ARGUMENTATION IN THE SPEECHES OF UKRAINIAN PRESIDENT VOLODYMYR ZELENSKY

This article examines implicative argumentation in the political rhetoric of Ukrainian President Volodymyr Zelenskyy. The publication aims to identify the types of implicative argumentation found in the Ukrainian President's speeches. The object of study includes V. Zelenskyy's international and domestic video addresses during the first months of the full-scale Russian invasion in 2022. The subject is the types of implicative judgments within the argumentative sections of his speeches. Implication is a logical operation that forms a complex conditional judgment by combining two simple statements, where one acts as the cause and the other as the effect. The traditional logical scheme for an implicative judgment is "if..., then...". The study identified two varieties of cause-and-effect judgments in V. Zelenskyy's rhetoric. In his argumentation, the Ukrainian President employs both conditionally affirmative and conditionally negative implications. Conditionally affirmative implication can follow the traditional «if..., then...» logical scheme. However, in some cases, the President transforms it into situational variants such as: «faster..., faster...», «longer..., more...», «faster..., better...», «sooner..., more advantageous...». The same pattern is observed with conditionally negative implications. The traditional ambivalent scheme «if not..., then...» / «if..., then not...» can be transformed by V. Zelenskyy into phrases like «better now..., than later...» and «if it were..., then not...». Notably, in some of President Zelenskyy's speeches, conditionally affirmative implication is combined with conditionally negative implication. This demonstrates the orator's use of a wide range of implicative methods for constructing rhetorical argumentation.

Key words: implication, judgment, logic, argumentation, rhetoric, speeches, Volodymyr Zelenskyy.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Аргументаційна частина — серцевина будь-якої промови. Після особливого звертання до публіки та ефектного вступу, оратор прагне висловити основну концептуальну частину свого спіча. Саме основна частина містить головну ідею, ключову позицію, яку спікер прагне донести до своєї аудиторії. Відтак оратор може застосовувати різноманітні аргументаційні тактики переконання, від раціональних до маніпулятивних. Звернення до раціональних тактик передбачає застосування логічних аргументів. У такий спосіб оратор спонукає публіку до здорового глузду. Раціоналізація промови — типове явище сучасної політичної комунікації, яке надає їй комунікативної прагматики.

Аналіз досліджень проблеми. Про комунікативно-прагматичний аспект у публічній комунікації Президента України йдеться у статті О. Назаренко. Авторка публікації доводить, що означений підхід до вивчення політичних промов уможливорює встановлення «прагматичних настанов мовців, їхньої комунікативної взаємодії, зв'язків з іншими текстами в масово-інформаційній та культурно-літературній сферах, мовленнєвому впливу на адресата, що в цілому становить підґрунтя категорії діалогічності як сутнісної ознаки тексту» [7, с. 102]. Комунікативні стратегії аргументації виступають об'єктом дослідження у статті Л. Завальської. Вчена приходить до висновку, що в українському політичному дискурсі «комунікативна стратегія аргументації передбачає формулювання тези, на підтвердження якої наводять раціональні аргументи, при цьому кожна наступна думка логічно впливає з попередньої, а аргументи є достатніми для обґрунтування тези, тобто політичний дискурс формується за логічними правилами доведення» [3, с. 69]. Зрозуміло, політичний дискурс не завжди вибудовується за логіко-раціональними принципами. Так, зокрема, С. Вискушенко, О. Мосієнко та Т. Свиридчук вивчають більш широкий спектр комунікативних стратегій на прикладі політичних виступів британського прем'єр-міністра Ріші Сунака. Автори дослідження пишуть: «Політичні промови світових лідерів, як форма втілення політичного дискурсу, ретельно створюються та структуруються відповідно до принципів риторики із залученням стратегії переконання, спрямованої на маніпулювання думками аудиторії та формуванню у неї певного ставлення до подій чи явищ» [1, с. 54]. А якими бувають комунікативні стратегії переконання, наприклад, у науковому дискурсі, присвячена робота Н. Іваницької [4, с. 222-226].

Мета дослідження. Ставимо собі за мету проаналізувати імплікативну аргументацію в політичній риторичі Президента України Володимира Зеленського. Для досягнення поставленої мети потрібно буде розв'язати наступні **завдання**: окреслити поняття логічної імплікації та імплікативної аргументації, виявити види імплікативної аргументації в промовах В. Зеленського, проаналізувати особливості логіко-риторичної реалізації кожного виду.

Об'єктом вивчення є міжнародні і внутрішні виступи українського Президента у початковий період повномасштабного російського вторгнення. **Предмет аналізу** — види імплікативних суджень в аргументаційній частині промов В. Зеленського. **Фактичним матеріалом** виступають одинадцять відеозвернень Президента Зеленського, виголошених в період з 24 лютого по 30 травня 2022 р.

Методи дослідження. У роботі було застосовано структурний метод аналізу промов Президента Зеленського. Основний фокус було зроблено на виявленні логічних структур та їх класифікації. Однак аналіз виходить за межі простого переліку конструкцій. Робота передбачає прояснення значення кожної логічної схеми і того, як це значення допомагає оратору досягти своєї прагматичної мети. Крім того, було застосовано методи узагальнення і класифікації видів імплікативної аргументації в межах обраного об'єкту та фактичного матеріалу дослідження.

Теоретична цінність і наукова новизна. Дослідження показує, як у деяких внутрішніх промовах до співгромадян, а також у важливих міжнародних відеозверненнях до світової спільноти Президент України В. Зеленський використовує логіко-риторичні засоби переконання аудиторії. Оратору притаманно виводити причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Зокрема, він послідовно вибудовує свої аргументи на припущенні, що якщо світ не допоможе Україні (причина), то війна прийде в інші країни (наслідок). Особливості раціональної аргументації, її динаміка та супровідні риторичні засоби впливу, становлять теоретичну та наукову цінність осмислення політичної комунікації Президента Зеленського впродовж перших місяців повномасштабного російського вторгнення. **Практична цінність дослідження** полягає в тому, що його результати можуть бути використані при викладанні університетських дисциплін, покликаних сформулювати у здобувачів компетентності у галузі комунікативної логіки, риторики, еристики та політології.

Виклад основного матеріалу. Одним із способів, за допомогою якого може бути реалізована раціональна аргументація у публічному виступі, слід вважати логічну імплікацію. Імплікація (від лат. *implicatio* — сплетення, прихований зв'язок) — це логічна операція, яка утворює складне умовне судження, що виражає причинно-наслідковий зв'язок між двома простими висловлюваннями [5, с. 128]. Зазвичай, умовний зв'язок між причиною і наслідком передається логічною зв'язкою «якщо..., то...». Однак можливі й інші варіанти.

Упродовж перших місяців війни Глава України активно апелює до раціо двох кардинально протилежних аудиторій. З одного боку, він апелює до світової спільноти. З іншого — до простих росіян. Вже у вечірній промові 24 лютого Зеленський звертається до світових політиків з таким меседжем: «Якщо ви, шановні європейські лідери, шановні світові лідери, лідери вільного світу, нам сьогодні потужно не допоможете, то завтра війна постукає у ваші двері» [6, 10].

Перед нами умовно-заперечне висловлювання, побудоване за імплікативною схемою «якщо не..., то...». Думка оратора спрямована у майбутнє. Фактично він визнає, що Україна сама не вистить перед російською армією. Але якщо Україна паде, інші європейські держави стануть наступними жертвами російської агресії.

На чому ґрунтується таке припущення? Воно витікає з вірогідної аналогії, яку Президент послідовно виводить у своїх подальших виступах. Її сенс такий: оскільки росія вже напала на суверенну державу, ігноруючи її визнані кордони та міжнародне право, то вона здатна атакувати іще й інші країни. Саме з такою тезою Зеленський звертається до учасників саміту G7 24 березня: «Краще зараз дати Україні таку підтримку зброєю, якої ми реально потребуємо, ніж потім шукати зброю ще для інших країн. Ми розуміємо — це Грузія, Молдова, країни Балтії, Польща, країни Центральної Азії. Що швидше станеться саме так, як ми просимо, то швидше на сході Європи буде мир» [6, 374].

Це міркування побудоване за допомогою двох причинно-наслідкових схем: «краще зараз..., ніж потім...» і «що швидше..., то швидше...». Перша схема «краще

зараз..., ніж потім...» — це різновид тої ж самої умовної імплікації «якщо не..., то...», що ми бачимо у промові 24 лютого. Перефразувавши оратора, ми отримуємо таке судження: якщо зараз світ надасть Україні зброю для війни з РФ, то потім не доведеться рятувати інші держави. Чітко простежується умовно-заперечна імплікативна конструкція «якщо..., то не...». На відміну від попереднього прикладу, тут заперечну частку вжито не у причинній, а у наслідковій частині імплікативного судження. Друга схема — інший різновид імплікації «якщо..., то...», без заперечної частки «не». При перефразуванні оратора ми отримуємо таку конструкцію: якщо зброю швидко дадуть, то й мир швидко настане. Перед нами традиційна умовно-стверджувальна імплікація, організована за логічною схемою «якщо..., то...».

За перші місяці війни Президент Зеленський кілька разів вдається до умовно-заперечного імплікативного висловлювання. Зокрема, у міжнародному відеозверненні до парламенту Бельгії 31 березня: «Наші захисники гідні всього того, щоб не гадати про критерії, а знати, що Україна буде членом Європейського Союзу. Бо якщо вони програють, якщо програємо Маріуполь та інші українські міста, не буде більше жодного міцного Європейського Союзу. Бо прийде тиранія, щоб забрати у вас те, чим ви володієте й пишаєтесь» [2, 112].

Тут умовно-заперечну імплікацію реалізовано за схемою: «якщо..., то не...». За логікою спікера, якщо українські міста захопить російська армія, то не буде міцного ЄС. Адже росія піде далі і загрожуватиме іншим країнам Європи. Як бачимо, Президент наполегливо педалює ту саму тезу, що й у виступах 24 лютого та 24 березня. І доводить її в той самий раціональний причинно-наслідковий спосіб.

Ще раз умовно-заперечну імплікацію спостерігаємо у міжнародному відеозверненні до учасників зустрічі в Chatham House 6 травня. В. Зеленський перераховує злодіяння, які принесла росія в Україну. І першим називає неймовірну жорстокість та зневагу російської армії до цивільних українців. У пошуках якогось пояснення нелюдяної поведінки росіян оратор задається резонним запитанням: «Чому Росія все це робить? Бо там думають: якщо для них і може настати відповідальність за такі злочини, злочинні дії, то хіба що через десятиліття. Вони просто не вірять, що міжнародна спільнота здатна притягти до відповідальності за воєнні злочини тих, хто прикривається силою ядерної держави» [8, 134].

Особливість цієї імплікації в тому, що, по-перше, її сформульовано у вигляді запитання. А по-друге, для її формулювання оратор застосовує полемічний прийом децентричної спрямованості. Він говорить від імені росіян, тобто з позиції Іншого: якщо ми і понесемо відповідальність за свої злочини, то колись у майбутньому. Начебто перед нами умовно-стверджувальна імплікація «якщо..., то...». Однак В. Зеленський використовує ймовірне чуже міркування для побудови власного висловлювання. А його теза полягає зовсім в іншому. По суті, він хоче сказати таке: якщо б світова спільнота притягнула росіян до відповідальності за воєнні злочини, то вони б не вчиняли їх в Україні. Резонне питання та децентричне міркування допомагають оратору

висловити претензію світовим лідерам у бездіяльності. І цю претензію передано умовно-заперечною імплікацією, побудованою за схемою «якщо..., то не...».

І ще один приклад умовно-заперечної імплікації зафіксовано у міжнародному відеозверненні на Всесвітньому економічному форумі у Давосі 23 травня. Композиційно ця промова складається з чотирьох частин, кожна з яких присвячена окремій темі. У другій частині виступу Зеленський розповідає про подвиг української армії, яка зупинила російську навалу. У цьому контексті оратор ставить доречне запитання аудиторії: «Але чи довелося би нам це робити, якби ще минулого року до нас дослухалися й застосували проти Російської Федерації справедливо й превентивно увесь спектр санкцій, які здатні збити з ніг будь-якого агресора? Впевнений, що відповідь — ні. Недопущення війни було б гарантоване, якби дії світу були превентивними, а не реагуванням» [8, 346].

Як і у попередньому випадку, В. Зеленський формулює імплікацію за допомогою резонного запитання. При цьому оратор послуговується причинно-наслідковою схемою «якби..., то не...», яка дорівнює «якщо..., то не...». Адже фактично Президент постулює: якщо б світ ввів потужні санкції проти російської федерації ще в 2021 р., то війна не почалася б.

У багатьох інших промовах Глава держави віддає перевагу умовно-стверджувальним імплікативним висловлюванням. Іноді це можуть бути судження у різних виступах, але з одним і тим самим значенням. Наприклад, у вечірньому зверненні до українців 26 квітня: «Що довшою й жорстокішою буде ця війна, то більше ресурсів буде витрачено не тільки нами, а й світом на встановлення справедливості та покарання всіх винних» [8, 161]. І порівняємо зі словами у вечірньому звіті 24 травня: «Я вдячний усім партнерам України, які допомагають. Але наголошую знову й знову: що довше триває ця війна, то більшою буде ціна захисту свободи не тільки для України, а й для всього вільного світу» [8, 364].

В обох випадках застосовано причинно-наслідкову схему «що довше..., то більше...». З її допомогою оратор транслює таку думку: якщо війна триватиме довго, то на неї доведеться витратити багато ресурсів. Це умовно-стверджувальна імплікація, побудована за схемою «якщо..., то...».

Наступний приклад. У міжнародному відеозверненні до співтовариства Foreign Policy Community of Indonesia 27 травня чуємо таке: «Що швидше цю війну вдасться закінчити, то краще буде для кожного народу. Не тільки для нас. Що швидше будуть розблоковані наші порти, то скоріше зупиниться розгортання продовольчої кризи, бо зможемо відправити на світовий ринок і наші запаси, і новий врожай» [9, 37]. Порівняємо це з пасажем у вечірньому звіті 30 травня: «Вважаю, що Європі у будь-якому разі доведеться відмовитися від російської нафти, нафтопродуктів. Бо це — про незалежність самих європейців від російської енергетичної зброї. І що раніше це відбудеться, що повнішою буде відмова від російської нафти, то вигідніше буде зрештою самій Європі» [9, 78].

У першій промові Президент Зеленський вдається до двох причинно-наслідкових схем: «що швидше..., то краще» та «що швидше..., то скоріше...». У другій — до схеми «що раніше..., то вигідніше...». Кожна з цих трьох схем передає одну й ту саму думку: якщо світ швидше допоможе Україні, то краще стане всім. Тож перед нами чергове втілення умовно-стверджувальної імплікації, організованої за схемою «якщо..., то...».

Зрештою, у зверненні до співтовариства Foreign Policy Community of Indonesia 27 травня Президент України вживає умовно-стверджувальну імплікацію «якщо..., то...» не лише завуальовано, але й цілком прямо. Упродовж виступу це відбувається двічі: «Якщо Росії вдасться безкарно пройти через це у війні проти України, то інші держави побачать, що морська блокада — це нібито допустимий інструмент тиску в сучасному світі. А отже, жоден із торговельних маршрутів на морі й жодна країна після цього не будуть у безпеці» [9, 34]. І нижче: «Якщо Росія безкарно вдається до ядерного шантажу, то різним силам у світі може здаватися логічним, щоб і собі набути ядерної зброї» [9, 36].

В обох цих висловлюваннях йдеться про ймовірні негативні наслідки для світового співтовариства, спричинені діями російської федерації. Якщо спрацює морська блокада або ядерний шантаж, — резюмує Зеленський, — то зміняться правила гри. Інші держави теж почнуть використовувати такі інструменти тиску на своїх сусідів. Тут причинно-наслідкове розмірковування побудоване за вірогідною аналогією. Якщо одному можна, то й інші захочуть.

Слід звернути увагу і на приклади поєднання умовно-стверджувальної та умовно-заперечної імплікації при побудові раціональної аргументації. Перший раз зустрічаємо цю комбінацію у виступі Президента України на засіданні Ради Безпеки ООН 5 квітня. В. Зеленський рішуче дорікає членам Радбезу у тому, що вони не ухвалюють ніяких рішень для зупинки російського вторгнення. Оратор вважає, що це підриває глобальну архітектуру світової безпеки: «Якщо це продовжиться, то фіналом буде те, що кожна з держав зможе розраховувати тільки на силу зброї, щоб гарантувати собі безпеку, а не на міжнародне право, не на міжнародні інституції. ООН можна буде просто закрити. Пані та панове! Чи готові ви до закриття ООН? Чи вважаєте ви, що час міжнародного права минув? Якщо ваша відповідь «ні», то діяти потрібно зараз, діяти негайно» [2, 172].

Оратор починає аргументацію з умовно-стверджувальної імплікації «якщо..., то...». Якщо ООН продовжить просто споглядати, як росія захоплює Україну, то всі інші держави будуть розраховувати тільки на свої сили. Тоді за логікою Президента, не буде ніякої потреби в міжнародних організаціях. Однак якщо ООН не хоче саморозпуску, то потрібно негайно діяти. Тож наприкінці аргументації спікер вживає умовно-заперечну імплікацію «якщо не..., то...».

Другий раз Зеленський поєднує умовно-стверджувальну імплікацію з умовно-заперечною у міжнародному відеозверненні до латвійського Саейму 26 травня. Президент вважає, що деякі європейські країни не сильно прагнуть допомагати Україні

у війні з російською федерацією: «Коли цей принцип поважатимуть справді всі, на повну силу, тоді запрацює європейська єдність. І тоді в Росії не буде жодного шансу ані у війні проти України, ані у війні проти будь-якої іншої країни Європи» [9, 21].

Тут причинно-наслідкова схема «коли..., тоді...» легко трансформується в умовно-стверджувальне «якщо..., то...». Якщо принцип «кожен народ має значення» діятиме, — каже Зеленський, — то європейська єдність стане справжньою. Однак в цьому міркуванні є перемінна наслідкова частина. Розгортаючи думку, оратор зауважує: якщо вказаний принцип діятиме, то «в Росії не буде жодного шансу». Тут вже виникає умовно-заперечне «якщо..., то не...». В одному реченні умовне твердження узгоджується з умовним запереченням.

Висновки та перспективи дослідження. У деяких внутрішніх та міжнародних промовах Президента України Володимира Зеленського упродовж перших місяців війни застосовано два логіко-риторичних інваріанти імплікативної аргументації. Глава держави апелює до раціо світової спільноти за допомогою: 1) умовно-стверджувальної імплікації, побудованої за традиційною схемою «якщо..., то...», 2) умовно-заперечної імплікації, організованої за амбівалентною схемою «якщо не..., то...» / «якщо..., то не...», в якій заперечна частка «не» мігрує то в причину, то в наслідкову частину. При цьому в певних виступах базові імплікативні схеми можуть отримувати варіативне втілення. В окремих випадках умовне заперечення «якщо не..., то...» реалізується як «краще зараз..., ніж потім...», а «якщо..., то не...» — як «якби..., то не...». А для умовного твердження «якщо..., то...» оратор знаходить одразу чотири варіанти: «що швидше..., то швидше...», «що довше..., то більше...», «що швидше..., то краще...», «що раніше..., то вигідніше...». Показово, що в певних промовах Президента Зеленського умовно-стверджувальна імплікація поєднується з умовно-заперечною. Це свідчить про те, що оратор усвідомлює потенціал імплікативних способів побудови риторичної аргументації. Відтак вдається до широкого діапазону їх застосування.

У подальших студіях дослідницька увага може бути зосереджена на виявленні інших логіко-риторичних способів аргументації Президента Зеленського. Це можуть бути виступи як довоєнного, так і воєнного часу, не обмеженого тільки першими місяцями, як було зроблено у цій статті. Також можна було б залучити, більшою мірою, внутрішні звернення В. Зеленського до громадян України, які в аргументаційній частині значно відрізняються від іноземних промов.

Література

1. Вискушенко, С. А., Мосієнко, О. В., Свиридчук, Т. В. Стратегія переконання у політичних промовах британського прем'єр-міністра Ріші Сунака (риторичний аспект). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Вип. 1 (59), 2023. С. 54-57.
2. Другий місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського / упорядник О. В. Красовицький. Харків : Фоліо, 2022. 412 с.

3. Завальська Л. В. Комунікативна стратегія аргументації в українському політичному дискурсі. *Одеський лінгвістичний вісник*. Спецвипуск 2017. С. 66-69.
4. Іваницька, Н. Б. Реалізація комунікативної стратегії переконання в різномовних наукових статтях: зіставний аспект. *Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Вип. 32 (71), 2021. С. 220-228.
5. Конверський А.Є. Критичне мислення. Підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 370 с.
6. Місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського / упорядник О. В. Красовицький. Харків : Фоліо, 2022. 383 с.
7. Назаренко О. М. Комунікативно-прагматичний аспект промов Президента України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Вип. 32 (3), 2018. С. 102-104.
8. Третій місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського / упорядник О. В. Красовицький. Харків : Фоліо, 2022. 377 с.
9. Четвертий місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського / упорядник О. В. Красовицький. Харків : Фоліо, 2022. 380 с.

References

1. Vyskushenko, S. A., Mosiienko, O. V., Svyrydiuk, T. V. *Stratehiia perekonannia u politychnykh promovakh brytanskoho premier-ministra Rishi Sunaka (rytorychnyi aspekt)* [The Strategy of Persuasion in the Political Speeches of British Prime Minister Rishi Sunak (Rhetorical Aspect)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filohiia*. Vyp. 1 (59), 2023. S. 54-57. [in Ukrainian].
2. *Druhyi misiats viyny. Khronika podii. Promovy ta zvernennia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho* [The Second Month of the War. Chronicle of Events. Speeches and Addresses of the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy] / uporiadnyk O. V. Krasovytskyi. Kharkiv: Folio, 2022. 412 s. [in Ukrainian].
3. Zavalska, L. V. *Komunikatyvna stratehiia arhumentatsii v ukrainskomu politychnomu dyskursi* [The Communicative Strategy of Argumentation in Ukrainian Political Discourse]. *Odeskyi lnhvistychnyi visnyk*. Spetsvypusk 2017. S. 66-69. [in Ukrainian].
4. Ivanytska, N. B. *Realizatsiia komunikatyvnoi stratehii perekonannia v riznomovnykh naukovykh stattiakh: zistavnyi aspekt* [Implementation of the Communicative Strategy of Persuasion in Multilingual Academic Articles: A Comparative Aspect]. *Vcheni zapysky TNU imeni VI Vernadskoho*. Serii: Filohiia. Zhurnalistyka. Vyp. 32 (71), 2021. S. 220-228. [in Ukrainian].
5. Konverskyi A. Ie. *Krytychne myslennia. Pidruchnyk dlia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv usikh spetsialnostei* [Critical Thinking. A Textbook for Students of Higher Educational Institutions of All Specialties]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 2020. 370 s. [in Ukrainian].

6. *Misiats viiny. Khronika podii. Promovy ta zvernennia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho* [A Month of War. Chronicle of Events. Speeches and Addresses of the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy] / uporiadnyk O. V. Krasovytskyi. Kharkiv: Folio, 2022. 383 s. [in Ukrainian].
7. Nazarenko, O. M. *Komunikatyvno-prahmatychnyi aspekt promov Prezydenta Ukrainy* [Communicative-Pragmatic Aspect of the Speeches of the President of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Vyp. 32 (3), 2018. S. 102-104. [in Ukrainian].
8. *Tretii misiats viiny. Khronika podii. Promovy ta zvernennia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho* [The Third Month of the War. Chronicle of Events. Speeches and Addresses of the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy] / uporiadnyk O. V. Krasovytskyi. Kharkiv : Folio, 2022. 377 s. [in Ukrainian].
9. *Chetvertyi misiats viiny. Khronika podii. Promovy ta zvernennia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho* [The Fourth Month of the War. Chronicle of Events. Speeches and Addresses of the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy] / uporiadnyk O. V. Krasovytskyi. Kharkiv : Folio, 2022. 380 s. [in Ukrainian].